JACINT VERDAGUER. L'HOME I L'OBRA, DE RAMON XURIGUERA: UN ESTUDI VERDAGUERIÀ GAIREBÉ DESCONEGUT[1]

Josep CAMPS I ARBÓS

L'objectiu d'aquesta comunicació no és altre que el de presentar els trets més destacats de *Jacint Verdaguer. L'home i l'obra*, un rellevant assaig, però al mateix temps pràcticament desconegut, escrit per Ramon Xuriguera, entre 1945 i 1955, sobre la vida i la producció literària del poeta de Folgueroles. Prèviament, es donarà compte de les aportacions de Xuriguera a la bibliografia verdagueriana així com de la gènesi de l'obra i de les idees del seu autor sobre la literatura biogràfica.[2]

Els estudis de Ramon Xuriguera sobre Jacint Verdaguer

L'interès de Ramon Xuriguera per la figura de Jacint Verdaguer abraça un període de gairebé mig segle. Així, el seu germà Joan Baptista en el dietari *Els núvols de l'Empordà* recorda els autors que llegien preferentment durant els anys d'adolescència: Homer, Dostoievski i Verdaguer. I d'aquest darrer, sobretot, *L'Atlàntida*:

> I el nom d'un poeta nostre ens hauria vingut cada vegada a flor de ploma. Era Jacint Verdaguer. *L'Atlàntida* era un poema universal, vigorós, profund, difícil, llegendari, ben construït, erudit, harmoniós, sorprenent, complet i genial. Jacint Verdaguer no es trobà pas solament amb la gegantina tasca de construir el poema. Hagué, també, de recrear els elements, recórrer les costes atlàntiques, recollir llegendes, dites i cançons. Preguntar i llegir sense parar. Fou, el seu, un treball sense límits, de ciclop, que s'emportava tota una vida. En efecte, Jacint Verdaguer volia dir *L'Atlàntida*. Una vida al servei de la poesia. Catalunya i el món no li ho agrairem prou.[3]

Entre 1926 i 1928, Xuriguera publica a la revista *Lleida* diverses composicions que traeixen l'empremta verdagueriana. L'exemple més diàfan és «Plany», una com-

1. Agraeixo als senyors Rafael Tasis Ferrer i Pau Xuriguera Solà la consulta de les cartes de Ramon Xuriguera, adreçades a Rafael Tasis i a Joan Baptista Xuriguera, citades en aquesta comunicació.

2. Sobre la figura de Ramon Xuriguera, vegeu Josep CAMPS i ARBÓS, «Ramon Xuriguera (1901-1966): el centenari d'un escriptor oblidat», *Revista de Catalunya*, núm. 164 (juliol-agost de 2001), p. 104-115.

3. Joan Baptista XURIGUERA, *Els núvols de l'Empordà* (Barcelona: Editorial Claret, 1984), p. 65.

posició típicament romàntica dedicada a exaltar el passat medieval: el contingut se centra en la història del palau de la Suda, contraposant la seva època d'esplendor amb l'actual, en què es troba pràcticament derruït. El text té com a model «Los dos campanars», el poema que tanca *Canigó*, com ho palesa l'estrofa final: «Us van llevant l'esveltesa / amb què la història us ha ungit. / Ara amb una altra escomesa / tindreu les runes per llit.»[4] Durant els anys trenta Xuriguera, tot i no analitzar de manera específica l'obra de Verdaguer, sí que es dedicarà a estudiar el fenomen de la Renaixença a través d'articles periodístics apareguts sobretot a *La Publicitat*. Una línia de treball que culminarà amb l'assaig de 1936 *L'aportació de l'Occident català a l'obra de la Renaixença*.

Serà durant els anys d'exili a França que l'interès de Xuriguera per Verdaguer passarà a un primer pla. El 1945, a París, coincidint amb el centenari del naixement de l'escriptor, comença a dissenyar l'assaig *Jacint Verdaguer. L'home i l'obra*. Dos esdeveniments assenyalen el punt de partida: en primer lloc, els actes duts a terme per l'associació Cultura Catalana —Xuriguera era secretari de la secció de lletres presidida per Josep Quero Molares— que cristal·litzaren en la publicació de la *Miscel·lània Verdaguer* i en l'organització d'un homenatge al poeta català que va consistir «en la lectura de treballs crítics i biogràfics dels escriptors senyors Ramon Xuriguera, Just Cabot, Antoni Rovira i Virgili, Salvador Valls i Nicolau M. Rubió»;[5] segonament, la conferència encarregada per Les Amis de la Langue d'Oc en què disserta sobre «La vida i l'obra del poeta Verdaguer».[6] El mateix Xuriguera assenyala en el prefaci de l'assaig aquesta dissertació com el seu origen: «Amb tal motiu ens demanaren una conferència la preparació de la qual ens féu refrescar els escrits de Verdaguer. Aquest nou contacte amb els textos del poeta i amb els ressons del seu drama, havien de remoure el fons de sorpresa i de recança que havíem experimentat sempre al voltant de la figura del poeta.»[7]

El 1948, Ramon Xuriguera guanya el premi Jaume Balmes dels Jocs Florals celebrats a París amb *Jacint Verdaguer. L'home i l'obra*, que podem considerar com la primera versió de l'obra, que, tanmateix, restarà sense publicar.[8] El maig de 1949 Rafael Tasis li tramet les bases dels premis de l'Institut d'Estudis Catalans. Xuriguera es planteja presentar-hi el *Verdaguer*, com l'anomena familiarment, tot aprofitant l'ocasió per introduir-hi nombroses modificacions (sobretot en l'episodi referit al «drama de mossèn Cinto»). No és però fins al setembre de 1953 que considera el premi d'assaig Alfons Bonay i Carbó, que convocava l'Institut d'Estudis Catalans, com el més escaient per al *Verdaguer* ja que estava reservat a «un treball d'història

4. Ramon XURIGUERA, «Plany», *Lleida*, núm. 60 (25-XI-1927), p. 6.

5. [S/s], «Del centenari de Jacint Verdaguer», *Catalònia*, núm. 4 (agost-setembre-octubre de 1945), p. 3.

6. La informació procedeix de Joan SAURET, *L'exili polític català* (Barcelona: Edicions Proa, 1979), p. 237.

7. Ramon XURIGUERA, *Jacint Verdaguer. L'home i l'obra* (Barcelona: Edicions Pòrtic, 1971), p. 7. També durant el 1945 Ramon Xuriguera col·labora en l'acte dedicat a la memòria de Verdaguer que organitza el casal català de Montauban, que tenia com a secretari i un dels fundadors el seu germà Joan Baptista.

8. El premi anava destinat al «millor assaig filosòfic, inèdit o publicat en el curs dels dos darrers anys».

literària o de crítica literària referent a les terres catalanes». Val a dir que Xuriguera, a l'hora de presentar el text a la convocatòria de 1954, havia assumit quines eren les seves mancances, tal com explicita en una carta adreçada a Rafael Tasis el 2 d'octubre de 1953:

> No podia fer cap referència als estudis d'Arbó, de Miracle, de Torrent i de J. M. Casacuberta perquè no els conec. He conegut darrerament el llibre de l'Arbó, essencialment biogràfic, però nul des del punt de vista crític —vull dir de l'obra—. I com que l'examen de l'obra és, potser el que pot presentar algun interès del meu llibre, no m'ha semblat que la coneixença d'aquest nou document aconsellés la modificació de res del que havia escrit.[9]

Un mes en què veu la llum a la revista occitana *Perigord. Moun païs* l'article «Mistral et Verdaguer, symboles de la fraternité catalano-occitane»,[10] on traça les relacions entre ambdós literats, posant de relleu el paper desenvolupat en el renaixement de les literatures occitana i catalana. Pocs mesos després, el gener de 1954, amb «La prosa de Verdaguer», aparegut a la publicació mexicana *Pont Blau*, ofereix un primer tast de l'assaig.[11]

L'abril d'aquest any l'estudi *El color en la poesia de Miquel Costa i Llobera*, de Miquel Dolç, és proclamat vencedor del premi Alfons Bonay i Carbó per un jurat constituït per Ramon Aramon i Serra, Carles Soldevila, Jordi Rubió i Balaguer, Maurici Serrahima i Marià Manent. L'informe que acompanya el veredicte remarca els encerts i les deficiències de *Jacint Verdaguer. L'home i l'obra*. Entre els primers hom destaca els capítols destinats a resseguir els darrers anys de la vida de mossèn Cinto així com l'anàlisi de l'obra mística i de la prosa. Pel que fa referència a les segones, se li retreu, fonamentalment, la desconeixença de la bibliografia verdagueriana més actual:

> El senyor Xuriguera assaja en el seu treball un retrat de Verdaguer, traçat principalment a base dels escrits del gran poeta i de gran part de la documentació coneguda que estava al seu abast, i

9. En una lletra adreçada al seu germà Joan Baptista el 30 de novembre de 1952, Ramon Xuriguera dóna a conèixer la impressió que li ha produït l'obra de Sebastià Juan Arbó: «He llegit el *Verdaguer* de l'Arbó. No està malament encara que el trobo mal escrit. L'orientació de la figura de Mn. Cinto em sembla bona; la crítica de l'obra, confusa i defectuosa. L'edició conté moltes faltes, cosa poc seriosa en un llibre car.»

10. Ramon XURIGUERA, «Mistral et Verdaguer, symboles de la fraternité catalano-occitane», *Perigord. Moun païs*, núm. 68 (juliol-octubre de 1953), p. 1-5. L'interès per aquesta temàtica, recurrent durant els anys d'exili, tindrà la seva màxima expressió a l'assaig inèdit *Relacions occitanocatalanes de Mistral ençà*.

11. Ramon XURIGUERA, «La prosa de Verdaguer», *Pont Blau*, núm. 15 (gener de 1954), p. 2-4. Per a una valoració de l'article, vegeu Rosalia GUILLEUMAS, *Deu anys de publicacions verdaguerianes* (Barcelona: Editorial Barcino, 1988), p. 240. A *Pont Blau*, Xuriguera també publica articles dedicats a narradors com Antoni de Bofarull o Josep Pin i Soler, que juntament amb el text de Verdaguer, i un sobre Oller, que no va arribar a finalitzar, havien de conformar l'assaig *Estudis sobre la Renaixença*.

examina amb habilitat i bon sentit crític les obres verdaguerianes més importants: *L'Atlàntida* i *Canigó* (que li forneixen tema per als dos capítols dedicats a l'èpica), *Idil·lis i cants místics*, *Caritat* i la versió del *Càntic dels càntics* (estudiats en el capítol de la mística) i *Excursions i viatges*, *Dietari d'un pelegrí a Terra Santa*, *Discursos*, *Rondalles* i *Los jardins de Salomó* (dins el capítol on és estudiada la prosa). Són dignes d'esment la discreció amb què l'autor sap tractar els moments difícils de la biografia verdagueriana, la novetat amb què interpreta alguns aspectes de l'obra de Verdaguer, especialment de la seva mística, i l'excurs sobre la història externa de la llengua catalana que precedeix a l'estudi de la prosa. És de doldre, però, que el senyor Xuriguera no hagi tingut en compte, no ja els treballs biogràfics i històrico-literaris sobre Verdaguer publicats darrerement a casa nostra —d'aparició massa recent, potser, perquè poguessin ésser utilitzats per ell— sinó un llibre tan fonamental com el del P. Monjas; que l'anàlisi de l'obra de Verdaguer que forma la segona part del treball presentat no abraci tota la producció d'aquell; que l'estudi de les fonts, iniciat amb encert per a determinades obres, no sigui continuat i que l'exposició se'ns presenti algun moment d'una manera no massa ordenada.[12]

Rafael Tasis indica a Xuriguera, en una carta datada el 27 de maig de 1954, una altra possible causa de la derrota davant l'assaig de Miquel Dolç: l'excessiu nombre d'estudis dedicats a Verdaguer enfront de l'escassetat dels que tracten sobre les figures de Miquel Costa i Llobera i de Joan Alcover, l'any del centenari del seu naixement:

> Teniu raó pel que dieu al vostre estudi, els mèrits del qual sé que el fall reconeix. Potser va perjudicar-lo el venir —almenys en l'esperit del jurat, si no en la realitat de la seva composició— després de diverses coses publicades o inèdites que han fet del tema Verdaguer, per ara, un tema gairebé exhaust. Hi havia hagut diversos premis expressament dedicats al cinquantenari; en canvi, el centenari d'Alcover i Costa i Llobera, que s'escau enguany, només havia temptat Miquel Dolç. No és que accepti totalment aquests criteris, diguem-ne «oportunistes». Però vós sabeu, tant com jo, que pesen en aquestes i en totes les circumstàncies.

12. L'informe es conserva al fons Ramon Xuriguera de l'Arxiu Nacional de Catalunya. Sobre la resolució del jurat Xuriguera escriu a Tasis el 20 de maig de 1954: «Si m'atinc, però, als arguments que vós em transcriviu, és a dir, que el llibre no hagi tingut en compte les darreres publicacions verdaguerianes, i que sembla que han pesat en l'ànim del jurat per a no adjudicar-li el Premi, em sembla que són uns arguments febles. En primer lloc, perquè el llibre és anterior a l'aparició d'aquestes publicacions; i, en segon lloc, perquè les esmentades publicacions no lleven ni afegeixen res d'essencial a la part crítica del llibre que és la que pot, potser, presentar un cert interès i una certa originalitat.» Xuriguera guanyarà, però, l'edició de 1955 del premi Alfons Bonay i Carbó, sobre temàtica artística, amb *L'escola de pintura catalana*.

A partir dels suggeriments del jurat, Xuriguera refarà l'obra. Per a dur a terme la tasca, demana al seu germà Joan Baptista i a Rafael Tasis que li trametin a París tant les darreres aportacions bibliogràfiques verdaguerianes com els reculls poètics que no posseïa.[13] Les esmenes afecten sobretot l'estudi de la producció literària: així incorpora un nou capítol dedicat a l'anàlisi de la poesia juvenil mentre que amplia el dedicat a la mística; la biografia, en canvi, no experimenta modificacions significatives, només la matisació d'aspectes relacionats amb el conflicte de Verdaguer amb la jerarquia eclesiàstica. El 1956, aquesta versió, que podem considerar com la definitiva, guanya el premi Jaume Serra Húnter dels Jocs Florals de Cambridge. Per tant, la redacció de *Jacint Verdaguer. L'home i l'obra* cal emmarcar-la en el període 1945-1956 —uns anys rics en aportacions sobre la figura del literat de Folgueroles— i situar-la en la línia de les biografies de Sebastià Juan Arbó, *Verdaguer. El poeta, el sacerdot i el món*; Josep Miracle, *Verdaguer, amb la lira i el calze*; i Joan Torrent i Fàbregas, *Jacint Verdaguer. Resum biogràfic*, que apareixen el 1952, coincidint amb el cinquantenari de la mort.

L'assaig, igual que havia passat el 1948, no arriba, però, a veure la llum. Només se'n publica la part inicial del capítol que tracta de la poesia de joventut a la revista *Vida Nova* de Montpeller el març de 1956[14] i una síntesi de la introducció del capítol sobre la prosa a *Pont Blau* el febrer de 1961 amb el títol de «El caràcter de la prosa catalana d'abans de la Decadència».[15] Altres aportacions de Xuriguera a la figura de Verdaguer les trobem en les dues conferències pronunciades al Casal de Catalunya de París: «El drama de Verdaguer», el 7 de juliol de 1956,[16] i «*Canigó*», el 24 de juny de 1961, aquesta darrera amb motiu de 75è aniversari de la publicació del poema.[17] Per últim, en el congrés del PEN Club celebrat a París el 1958, presenta la comunicació «El respecte a la vida privada de l'escriptor» en què al·ludeix, de nou, al cas de Verdaguer.[18]

13. A través de la correspondència amb Joan Baptista Xuriguera i Rafael Tasis entre 1954 i 1956 es pot elaborar una llista de les obres que va utilitzar Xuriguera per reconstruir el text; a banda dels estudis de Josep Miracle i de Joan Torrent i Fàbregas, destaquen els de Josep M. de CASACUBERTA, *Excursions i sojorns de Jacint Verdaguer a les contrades pirinenques*; Manuel Monjas, *Documentos inéditos acerca de mosèn Jacinto Verdaguer*; Jesús PABÓN, *El drama de mosén Jacinto*; i Josep PEREÑA, *Els darrers dies de la vida de Jacint Verdaguer*, així com l'obra pòstuma de VERDAGUER, *Jovenívoles*.

14. Ramon XURIGUERA, «Verdaguer i les *Jovenívoles*», *Vida Nova*, núm. 6 (gener-març de 1956), p. 15-21.

15. Ramon XURIGUERA, «El caràcter de la prosa catalana d'abans de la Decadència», *Pont Blau*, núm. 100 (febrer de 1961), p. 34-36.

16. El text de la conferència, que consta de vint-i-una pàgines, s'ha conservat al fons Ramon Xuriguera de l'Arxiu Nacional de Catalunya. Tal vegada, Xuriguera tenia intenció de publicar-lo. Sobre aquesta dissertació una nota sense signar apareguda a la revista parisenca *Vincle*, núm. 33 (juliol de 1956), p. 16, ens indica el seu contingut: «El conferenciant, analitzant un per un els nombrosos documents que havien romàs inèdits i que no han estat publicats fins aquests darrers anys féu reviure davant dels assistents tot el que havien tingut de tràgics els darrers anys de la vida del poeta».

17. La conferència també va ser pronunciada el 10 de maig de 1962 a Perpinyà, com indica la nota de premsa que l'anunciava: [S/s], «Conference sur *Canigó* de Jacint Verdaguer», *L'Indépendent*, 10-V-1962.

18. Ramon XURIGUERA, «El respecte a la vida privada de l'escriptor», *Vida Nova*, núm. 18 (desembre de 1959), p. 17-19.

Ramon Xuriguera mor a la vila occitana de Bergerac, on passava llargues temporades, l'agost de 1966.[19] Serà gràcies a la insistència del seu germà Joan Baptista que el maig de 1971 *Jacint Verdaguer. L'home i l'obra* s'editarà dins la col·lecció «Llibres de Butxaca», de l'editorial Pòrtic,[20] on havia aparegut pocs mesos abans la reedició de *Mossèn Cinto*, de Joan Moles, publicat, per primera vegada, a Mèxic el 1944.[21]

Una biografia «interessada»

Glòria Casals estableix, a partir de la tasca exercida pels biògrafs, quatre maneres distintes de construir una biografia:[22] *a)* els que treballen com els científics ja que busquen informació sobre l'individu de qui han de resseguir la vida, la comproven, l'ordenen i l'ofereixen sense extreure cap conclusió sobre el material trobat; *b)* els que segueixen un procés semblant a l'anterior però que es distingeixen d'aquells en el fet que la selecció i la interpretació de les dades ha de produir en el lector el mateix efecte que en el biògraf. Generalment, es tracta d'una biografia que és fruit d'una relació directa o molt pròxima entre el personatge i l'autor i obeeix a un impuls de «simpatia»; *c)* l'autobiògraf, aquell autor que, amb voluntat de justificació i amb finalitat didàctica, escriu sobre la seva vida; i *d)* l'autor que, a cavall del biògraf i del novel·lista, es distancia dels tres models anteriors pel que fa a la càrrega de veritat, que porta implícita tota biografia. La primera part de *Jacint Verdaguer. L'home i l'obra* pertany al segon dels models descrits. Xuriguera, utilitzant l'expressió de Glòria Casals, construeix una «biografia interessada» ja que respon «a les preocupacions i necessitats d'una època i d'una societat determinades i a la voluntat didàctica i/o artística de l'autor».[23]

Per acabar de definir el model emprat per Xuriguera seria bo tenir presents les reflexions que sobre aquesta forma literària expressa a l'article «Vides novel·lades»,

19. És per aquesta raó que l'obra està datada, entre 1945 i 1955, a París i a Bergerac, les dues ciutats en què residia Xuriguera des de mitjan anys cinquanta.

20. Amb tota seguretat l'assaig de Ramon Xuriguera apareix a l'Editorial Pòrtic perquè, prèviament, a la mateixa col·lecció, el seu germà Joan Baptista havia publicat el text de divulgació *Tres moments històrics*.

21. L'assaig de Xuriguera no tindrà, però, un excessiu ressò a la premsa com ho proven el nombre escàs de ressenyes aparegudes i que, a més, el comenten —això sí, sempre en termes favorables— conjuntament amb la biografia de Moles. Només n'hem localitzades tres: J[OAQUIM] V[ENTALLÓ], «Libro catalán», *La Vanguardia*, 3-VI-1971; Josep FAULÍ, «Importante bibliografia verdagueriana», *Diario de Barcelona*, 3-VII-1971; i un ignot «Galindo», «Mossèn Cinto, siempre presente», *El Noticiero Universal*, 27-VII-1971.

22. Glòria CASALS, «Notes sobre les biografies de Josep Pla», *Els Marges*, núm. 33 (gener de 1986), p. 120-124.

23. Glòria CASALS, «Notes sobre les biografies de Josep Pla», p. 121. A la p. 122 indica Casals: «És un fet que des d'un punt de vista *artístic* les millors biografies corresponen, precisament, a homes de lletres. És un fenomen des del punt de vista sociològic fàcilment explicable (?). Un escriptor sent una atenció especial per un personatge de l'ofici en la mesura que ambdós tenen uns interessos comuns i s'enfronten a uns problemes igualment comuns. Sembla com si el biògraf volgués comparar la seva personal manera d'entendre i de fer literatura amb la del personatge que ha triat. Potser el terme "comparar" no és del tot exacte o és excessiu, però en qualsevol cas no crec que s'allunyi gaire de la realitat».

aparegut a *La Publicitat* el gener de 1933. D'entrada, assenyala el realisme —que cal entendre en el sentit de «la necessitat imperiosa de la veritat, del sentit exacte, del gust del document»— com el tret essencial del gènere biogràfic ja que converteix el text en una mena d'antídot contra la imaginació romàntica i, a més, evita «l'empresa tendenciosa i pamfletària o la digressió doctrinal».[24] Ara bé, per a construir una obra de qualitat —i amb això Xuriguera segueix fidelment les tesis d'André Maurois sobre la presentació dels fets, expressades a *Aspects de la biographie* de 1930— no n'hi ha prou amb la veritat sinó que «cal que aquesta li sigui administrada d'una manera plaent, ordenada, bella». Hi ha d'haver, per tant, una funció pròpiament literària, artística, que arribi a igualar —no a depassar— la històrica, l'objectiva; cosa que ha de permetre, a més, popularitzar les grans troballes de la narrativa contemporània. El producte resultant és el que Xuriguera defineix com a «biografia novel·lada». I és gràcies a aquesta mena de llibres (com també és el cas dels epistolaris, que són objecte d'una encesa defensa) que es pot divulgar a un públic majoritari el pensament o l'art de les personalitats més representatives d'inicis del segle XX, siguin literats, polítics o científics. Aquesta concepció de la biografia Xuriguera ja l'havia aplicada al seu primer llibre, *Els exiliats acusen* (1930), que respon a l'intent de presentar, mitjançant una sèrie de figures (Macià, Unamuno, Blasco Ibáñez...), un document de primera mà sobre els exiliats parisencs arran de la dictadura de Primo de Rivera, i la ratificarà a *Casanovas* (1933), un abrandat repàs de la trajectòria del president del Parlament de Catalunya, i a *Goya, pintor del poble* (1937), escrit en plena Guerra Civil, en què presenta el pintor de Fuendetodos com una figura que integra la dignitat de l'art i una ideologia liberal.

Ramon Xuriguera divideix la biografia de Jacint Verdaguer en cinc capítols que dibuixen la seva trajectòria seguint un estricte ordre cronològic. Tot i que, d'entrada, l'autor assenyala en el pròleg que «la primera part d'aquest treball —escrita l'any 1945— i successivament retocada no aporti res de nou al que avui es coneix de la biografia de Verdaguer»,[25] es tracta, però, d'una documentada i útil síntesi biogràfica.

El primer capítol se centra en els primers vint-i-cinc anys d'existència de Verdaguer. Xuriguera posa de relleu les connexions que es donen entre escriptura i religió: el paral·lelisme entre les vocacions eclesiàstica i poètica o la poesia amatòria truncada pel sacerdoci. Cal destacar, per sobre de tot, la imatge que proporciona del poeta presentant-lo com un autor plenament inserit dins el món literari del seu temps, un romàntic que lluita contra el classicisme setcentista: «tot aquest sever corrent de normes i de mètodes

24. Ramon XURIGUERA, «Vides novel·lades», *La Publicitat*, 20-I-1933. A més, en un altre passatge de l'article, indica que «la imaginació perpètua cansa. Prop d'un segle d'exaltacions desfermades, d'excessos sentimentals, de gust romàntic, havien de donar per força una reacció vers el document, la precisió, la veritat. Agafar l'home per les evasions, si no és poesia de la millor llei, constitueix un risc considerable. Tota obra literària, si vol passar triomfant per les èpoques, ha d'aspirar a l'equilibri».

25. Ramon XURIGUERA, *Jacint Verdaguer. L'home i l'obra*, p. 13. En una carta a Rafael Tasis el 31 de maig de 1954, Xuriguera insisteix en la validesa de l'aportació literària per sobre de la biogràfica: «Car és la part crítica el que m'interessa; la biogràfica no és res més que una introducció a l'estudi de l'obra, útil, és clar, per la relació que existeix sempre entre l'home i l'obra. És, crec, per la part crítica que el llibre pot conservar una actualitat a desgrat del devessall de literatura verdagueriana que es produeix».

racionalistes, és reemplaçat pels plors, per les ratxes imaginatives, pels esclats d'efusió. Els mòduls de la raó són trencats pels embats del sentiment. En això, Verdaguer no fa més que assimilar-se els gustos que en aquell moment s'estenien per Europa.»[26]

El segon capítol ressegueix el període que abasta de 1870 a 1886, des de la seva ordenació sacerdotal fins al viatge a Terra Santa. Es tracta de l'època d'esplendor: d'èxits en el terreny professional, amb l'obtenció del càrrec d'almoiner a casa del marquès de Comillas, i en el literari, fonamentat en tres obres: *Idil·lis i cants místics*, *L'Atlàntida* i *Canigó*, poema que Xuriguera considera com el cim de la producció verdagueriana. A més, també posa èmfasi en l'amistat entre Verdaguer i Mistral, un tema que ja havia tractat en diversos textos coetanis.

Els restants capítols tenen com a eix l'etapa de crisi i d'enfrontament de Verdaguer amb les autoritats eclesiàstiques. El tercer abasta de 1886 a 1895, l'any en què abandona sense autorització el santuari de la Gleva i s'estableix a Barcelona a casa de la família Duran. Xuriguera analitza les causes que provoquen el conflicte. D'una banda, el caràcter, crèdul i alhora obstinat, del mateix Verdaguer: «el d'un captenir que va fent-se envaïdor i, per conseqüent, mortificant, del qual el poeta no sap vetllar la mesura, aferrat només a les bones intencions; el d'una innocència que propiciava els abusos i convidava a les mistificacions; el d'una tossuderia inexplicable a no voler reconèixer els senyals que l'afeblien respecte als seus protectors, a no voler acceptar esmenes respecte a unes pràctiques que, exercides sense vigilància, podien fer-lo víctima de dubtes enutjosos.»[27] De l'altra, l'actitud del marquès de Comillas i, sobretot, la del bisbe Morgades: «Un esperit tan allunyat del mal com el de mossèn Cinto necessitava un tracte més flexible, més suau. Potser aquest fou l'error del bisbe Morgades, no haver-se adonat que tracta amb un poeta i, encara, amb un poeta de renom, i de naturalesa càndida.»[28] Un drama en què Verdaguer només comptarà amb el recolzament dels amics rossellonesos i llenguadocians, com Justí Pepratx o Frederic Mistral, i que tindrà conseqüències negatives per a la seva obra literària ja que aquesta se cenyirà, pràcticament, a la temàtica religiosa.

El capítol quart entra de ple en els anys de la tragèdia. Xuriguera, per redactar-lo, parteix dels escrits vindicatius de Verdaguer recollits a *En defensa pròpia*. I, de nou, efectua disquisicions sobre el tarannà del poeta, que conjumina, a parts iguals, la servitud i la rebel·lió: «Obeeix, fins per damunt de tot discerniment quan l'habita una forta convicció. Es rebel·la, però per la mateixa raó. Quan el sentiment de la injustícia enruna una convicció se'n desentendrà desobeint a qui sigui. Hi ha en aquesta actitud un fons d'individualisme, qui sap si d'origen camperol o d'arrel mediterrània, que il·lumina l'esperit de Verdaguer: se sotmet quan creu, i es revolta quan desconfia.»[29] Verdaguer, per tant, és vist per Xuriguera

26. Ramon XURIGUERA, *Jacint Verdaguer. L'home i l'obra*, p. 39.

27. *Ibídem*, p. 81.

28. *Ibídem*, p. 114.

29. *Ibídem*, p. 126. Xuriguera exemplifica la tesi amb diversos arguments: la dependència de Verdaguer respecte a la família de Deseada Martínez, l'amenaça d'abandonar el seminari sabent-se suspès injustament o l'anada a Barcelona per tal d'apallissar el jurat dels Jocs Florals per no haver-lo premiat. I serà gràcies a aquest caràcter que resistirà les autoritats eclesiàstiques, que el prenien per boig quan ell no se'n considerava.

com un màrtir que, per no voler abandonar la família de Deseada Martínez, ha de suportar les pressions del bisbe Morgades, de qui insisteix «en la manca de percepció, la poquesa del seu tacte, l'absència de flexibilitat amb el qual aculava un pobre sacerdot a actituds que eren lluny del seu ànim».[30] Xuriguera també posa de relleu la implicació de la classe política en l'assumpte: «En general, li donà la mà l'opinió liberal. L'opinió conservadora cregué més que mai que un sacerdot que recorria a aquells procediments [els exorcismes] no podia ésser sensat.»[31]

El darrer capítol tracta dels darrers quatre anys de la biografia de Verdaguer: el retorn de les llicències eclesiàstiques, els deutes acumulats, els esforços excessius, l'anhel del més enllà, i la davallada literària, accentuada després de *Canigó*, quan hauria de ser el període de major èxit artístic, «els versos, en aquest temps de declivi de la producció de Verdaguer, només eren uns motlles dòcils als seus càntics religiosos. Aquell ressò d'epopeia que els havia envigorit en altres temps, s'entelava, es decandia».[32] Per últim, Xuriguera no s'està de comentar la misteriosa desaparició dels documents custodiats pel doctor Turró i que van arribar a ser inventariats per Josep Pijoan.

Pel que fa referència als estudis utilitzats per Xuriguera a l'hora de construir la biografia, aquesta es basa, essencialment, en els textos del mateix Verdaguer. La causa no és altra que l'exili de Xuriguera a França, cosa que, com hem vist, li impedia l'accés als estudis més recents: «Les fonts de què ens hem servit per a escriure aquestes pàgines han estat principalment les obres del poeta. Les circumstàncies ens han privat de procurar-nos informacions més amples.»[33] De tota manera, a les notes a peu de pàgina, ens indica quins són els treballs que ha emprat per a redactar determinats capítols. A banda de les indicacions del jurat del premi Alfons Bonay i Carbó, dues són les obres que Xuriguera cita amb freqüència: l'assaig de 1924 de Valeri Serra i Boldú, *Biografia de Jacint Verdaguer*, que és la base dels dos primers capítols;[34] i la crònica de Joan Moles, *Mossèn Cinto*, que li forneix el material sobre la malaltia i la mort de Verdaguer.

Una lectura de l'obra verdagueriana

Com hem apuntat, Ramon Xuriguera considerava els quatre capítols destinats a l'anàlisi de la producció de Verdaguer els més interessants de l'assaig. Aquests duen per títol «*Jovenívoles*», «L'èpica», «La mística» i «La prosa» i parteixen de la pre-

30. Ramon Xuriguera, *Jacint Verdaguer. L'home i l'obra*, p. 127.
31. *Ibídem*, p. 137.
32. *Ibídem*, p. 174.
33. *Ibídem*, p. 10.
34. Cal tenir present que en aquesta biografia Serra i Boldú no entra a fons en la tragèdia de Verdaguer. A més, defensa la casa Comillas i les autoritats eclesiàstiques. I és que, segons el biògraf, la raó de l'enfrontament rau en el caràcter excessivament bondadós del poeta i la seva negativa a trencar amb «gent de mal viure». Per a una anàlisi d'aquesta obra, vegeu Ramon Miró, «Bibliografia crítica verdagueriana de Valeri Serra i Boldú», *Anuari Verdaguer 1995-1996*, p. 422.

missa que «Verdaguer fou un home de fe: no solament fe religiosa sinó fe en la creació literària».[35]

Per al crític, els fonaments de la poesia verdagueriana ja es troben en la producció juvenil. I la valoració que n'efectua és elogiosa: «No hi ha exemple de poemes de la nostra Renaixença literària, anteriors a l'aparició de *L'Atlàntida*, que igualin la claredat, la música i la veritat de certs fragments de *Jovenívoles*. És un benifet per a l'idioma haver rearrelat en uns fonaments tan naturals.»[36] Una afirmació que corrobora amb el comentari d'aquests textos primerencs. Així, assenyala el punt de partida de les composicions —l'univers del poeta (les feines del camp, les rondalles i tradicions, les cabòries, els amors...)— i en delimita les influències i les motivacions: el cançoner popular donat a conèixer per Milà i Fontanals amb el *Romancerillo catalán* («Voreta del riu», «Les tres paraules», «L'anell perdut»); el vallfogonisme, tot i que molt atenuat («La ventura d'en Samarró», «Lo follet»); Mistral («Lo ram del segador»); l'exaltació de les campanyes africanes del general Prim («Amor i ventura»); o les descripcions del món que l'envolta («L'aplec de la Gleva», «La fira de Vic»); en canvi, el retoricisme castellà a penes deixa petja en aquesta producció. Uns poemes en què Verdaguer sovint és actor d'allò que exposa i no un simple espectador, com ho evidencia l'ús de la primera persona del plural, i que permeten, segons Xuriguera, resseguir possibles rastres biogràfics. «Lo niu dels meus amors» n'és una de les mostres més evidents; un poema que, a més, anticipa les dificultats que tindrà Verdaguer, en el conjunt de l'obra poètica, per amalgamar elements de procedència diversa i que es faran paleses, sobretot, a *L'Atlàntida*: «Aquest poema —un dels més reeixits del recull— està dividit en sis parts. Les cinc primeres tenen una perfecta unitat. No s'escau així amb la sisena, la qual en difereix pel to i per l'embranzida lírica. Tot fa creure que es tracta d'un afegit mal lligat, el qual no s'acorda amb el fons elegíac de la composició primitiva.»[37]

Una atenció especial mereix a Xuriguera el poema llarg «Amors d'En Jordi i Na Guideta». Un comentari especialment interessant perquè les úniques anàlisis literàries aparegudes amb anterioritat són les ressenyes que efectuen, el 1924, Manuel de Montoliu a *La Veu de Catalunya* i Tomàs Garcés a la *Revista de Catalunya*.[38] Xuriguera presenta amb un cert detall la història del poema,

35. Ramon XURIGUERA, *Jacint Verdaguer. L'home i l'obra*, p. 7. A la p. 11 Xuriguera indica que el seu objectiu no és altre que el de «presentar una revisió de la seva obra, alliberada igual del ditirambe que de la depreciació malevolent».

36. *Ibídem*, p. 195. Altres exemples d'aquesta valoració els trobem a la p. 206: «Aquests versos, sovint pueríls i inexperts, ja tenen una flexibilitat, un to líric i una gràcia idiomàtica que els fa inestimables per a la cronologia de la reviviscència literària de la llengua»; i a la p. 213: «Verdes a estones, d'altres amb madureses sorprenents, aquestes poesies són la llavor de l'obra més gran del poeta, de la qual ja contenen tots els accents».

37. *Ibídem*, p. 209.

38. Manuel de Montoliu destaca del poema la riquesa lèxica i el caràcter eròtic, «un tema aquest que no el tractà mai més en la seva obra èpica ni en la lírica». Citem la ressenya «Amors d'En Jordi i Na Guideta» per l'edició *Breviari crític 1923-1924* (Barcelona: Llibreria Catalònia, 1926), p. 182, que la reprodueix. Contràriament, Tomàs Garcés a la *Revista de Catalunya*, núm. 1 (juliol de 1924), p. 89, remarca «el nombre de passatges insignificants i estrofes falses i expressions i imatges gairebé grotesques».

en què detecta la influència de *Mireia*, de Mistral, que forneix a Verdaguer tant el tema de la composició com la disciplina de la forma, el metre llarg, utilitzat després a «Dos màrtirs de ma pàtria» o a «L'Espanya naixent». La valoració no és, però, gaire favorable: «"Amors d'En Jordi i Na Guideta" és el poema més ambiciós de les *Jovenívoles*; no és potser, però, el més sortós.»[39] Una peça excessivament literària i immadura que posseeix, tanmateix, un notable interès biogràfic ja que significa l'estroncament de la veta amorosa en la producció verdagueriana.

Ramon Xuriguera dedica el capítol de l'èpica al comentari de *L'Atlàntida* i *Canigó*. Prèviament, efectua un recorregut per la poesia catalana vuitcentista anterior a les dues obres. La conclusió a què arriba no deixa lloc a dubte sobre el paper renovador desenvolupat per Verdaguer: el més destacat d'aquests textos precedents «és la manca d'originalitat de la seva expressió i la pobresa colpidora dels seus mitjans. El resultat era monòton, impersonal. [...] D'aquí en resultava una expressió artificiosa, penosa i sense frescor. Que prenguessin com assumpte l'amor o els paisatges, la pàtria o els motius del caràcter religiós, tots els versos tenien un to sensiblement igual».[40]

L'Atlàntida obrirà, per tant, una perspectiva nova a l'idioma català. En aquest sentit, el poema significa la imbricació entre l'expressió popular i les formes cultes. I, com en el cas de Mistral, són la riquesa de llenguatge, juntament amb la imaginació poètica, que predomina per sobre de la veritat històrica a l'hora de tractar el tema, el que faran que l'epopeia presenti una gran actualitat i assoleixi un notable interès dins i fora de les terres de parla catalana. A més, Xuriguera indica les possibles fonts de l'obra (el diàleg *Timeu*, de Plató; el tractat *De la diferencia entre lo temporal y lo eterno, crisol de desengaños*, del pare Nierenberg) i les seves motivacions (els viatges amb la Companyia Transatlàntica). Ara bé, *L'Atlàntida* no és un poema plenament reeixit per diversos factors. En primer lloc, la utilització cristiana dels elements pagans, que lleva claredat al contingut: «La imatge impressionant d'Alcides, la tradició mitològica dels seus treballs, s'imposen al poeta per la seva suggestió poètica. Verdaguer en traurà tota la substància èpica, no reeixirà, però, a infondre-li caràcter cristià.»[41] I és que l'estructura de l'obra tampoc és especialment aconseguida perquè la introducció i la conclusió —que giren al voltant de Colom— respecte al tema central —el cataclisme de l'Atlàntida— semblen postisses. Segonament, l'expressió: les imatges aspres i sense bellesa literària, l'excessiva declamació, l'escassa ductilitat de la versificació... Per últim, igual que s'esdevindrà amb *Canigó*, el marcat predomini de l'element objectiu per sobre de la subjectivitat; o bé dels passatges descriptius en detriment dels expositius: és per aquesta raó que els cants I, «L'incendi dels Pirineus», i VIII, «L'enfonsament», figuren entre els millors de l'obra. Un encert expressiu que assoleix també amb el «Cor d'illes gregues». El judici final sobre *L'Atlàntida* no és excessivament positiu: «Fictícia en la pintura dels caràcters, incoherent en l'ordenació del pensament, l'èpica de Verdaguer resta com una èpica objectiva, més

39. Ramon XURIGUERA, *Jacint Verdaguer. L'home i l'obra*, p. 223.
40. *Ibídem*, p. 229-230.
41. *Ibídem*, p. 244.

digna d'ésser apreuada per la seva significació representativa que per la seva valor poètica intrínseca.»[42]

Canigó, en canvi, per a Xuriguera, és una epopeia més aconseguida que *L'Atlàntida*, malgrat presentar el mateix tema, el triomf de la fe davant el paganisme. Hi ha dos factors que permeten explicar-ho: d'una banda, una major fusió entre els elements èpics i lírics, cosa que dota d'una major unitat la seva construcció; de l'altra, el fet de tractar-se d'un poema de «fesomia inequívocament catalana». Ara bé, en *Canigó*, tot i que en menor grau respecte a *L'Atlàntida*, la descripció objectiva ofega, a voltes, el contingut: «L'important no és el procés moral de Gentil resistint o sucumbint a l'encantament o el fervor que anima la lluita estrènua del comte Guifré i de Tallaferro, ans el Puigmal i les valls del Pallars i els rius i els espadats, en una paraula: la muntanya.»[43] I això es palesa en diversos passatges dels cants VII, VIII i X, els menys reeixits, en què predomina la simple exposició de fets. Pel que fa referència als personatges, l'únic amb una certa densitat psicològica és Guifré, especialment en l'episodi que expia el crim comès en la persona de Gentil. Sobre aquest últim, Xuriguera es lamenta que Verdaguer no presenti quins són els seus sentiments amorosos: «en lloc dels efluvis del seu cor, ens descriu una orgia de paisatges.»[44] La causa no és altra que la censura del propi poeta a tractar la temàtica amorosa; una absència que fa aparèixer l'èpica verdagueriana, en paraules de Xuriguera, «mancada de plenitud».

El capítol dedicat a la poesia religiosa és dels més remarcables. D'entrada, hom mostra els intents de Verdaguer per inscriure la seva obra dins el corrent encapçalat pels grans místics catalans (Ramon Llull, Bernat Oliver) i castellans (sant Joan de la Creu). Uns autors que permeten al crític fixar els trets que caracteritzen la mística: el sentit de l'absolut, la unió amb la divinitat, i el menyspreu pel món i pel cos. Una definició que Xuriguera creu que no pot aplicar-se a la figura de Verdaguer ja que aquest «no té altre abrandament que el que li tramet el sentiment, flama viva, però incompleta sense el vent de l'especulació. No puja a descobrir Déu. En bona conformitat franciscana, el Creador ja és dins d'ell, s'allotja dins el seu cor».[45] A més, la mancança més notable de la pretesa mística verdagueriana rau en «la desproporció entre el desig d'acarar-se amb una realitat tan elevada i els mitjans populars en la seva expressió».[46]

42. *Ibídem*, p. 256. Cal recordar sobre aquesta qüestió les afirmacions de Joaquim Folguera, el 1919, a *Les noves valors de la poesia catalana* (Barcelona: Edicions 62, 1976), p. 35: «Per això l'autor del *Dietari d'un pelegrí a Terra Santa*, més que un poeta, era un excel·lent prosista. Aquest fou Verdaguer i no el de *L'Atlàntida*, el pitjor poema que ell hagués escrit».

43. *Ibídem*, p. 269.

44. *Ibídem*, p. 272.

45. *Ibídem*, p. 286.

46. *Ibídem*, p. 290. També ho expressa a la p. 288: «Sense prou inquietud per a entrar a desentranyar el misteri de la vida i de la mort, i el secret del Creador, atorga als elements naturals el millor de la seva atenció. La naturalesa ho és gairebé tot en l'obra de Verdaguer. D'ella, n'extreu la concepció de la pàtria, les valors morals de l'home, la imatge del Totpoderós. El trasllat d'aquestes expressions físiques de l'epopeia a la lírica religiosa, es fa per conducte cordial».

A partir d'aquestes premisses, Xuriguera efectua una detallada lectura d'*Idil·lis i cants místics*, l'únic recull on, de tota manera, és possible trobar-hi alguns ressons místics ja que conté «preocupacions religioses preocupades, en part, de transcendentalisme místic».[47] Del llibre, en planteja la manca d'unitat, motivada pels canvis anímics en la biografia de l'autor al llarg dels tretze anys (1866-1879) que s'escolen entre el primer poema i la publicació del poemari: hi ha composicions de l'època d'estudiant al seminari de Vic com «Volada de l'ànima» o «Qui com Déu», que remet pel to a *L'Atlàntida*; d'altres responen al vicariat a Vinyoles d'Orís, una època de presa de contacte amb les responsabilitats sacerdotals en plena tercera guerra carlina, i que té en el «Plor de la tórtora» la peça més coneguda; també n'hi ha com «Somni de glòria», escrita durant l'estada als vaixells de la Transatlàntica, o «La sagrada família», redactada poc després d'entrar d'almoiner al servei del marquès de Comillas. A més, assenyala les fonts de què parteix Verdaguer per escriure alguns dels poemes: «Les tres volades» s'inspira en el bíblic *Càntic dels càntics* mentre que «Lo llit de flors» i «Cant d'amor» en el cèlebre *Cántico Espiritual* de sant Joan de la Creu, la influència més directa en tot el recull.

També Xuriguera repassa la presència de Llull en la trajectòria de Verdaguer. És durant els anys del drama que descobrirà que nombrosos passatges lul·lians són aplicables a la seva situació personal. I d'aquest paral·lelisme sorgiran obres com *Flors del Calvari*:

> El que captiva a Verdaguer és el «foll». Un dia va dir a Carles Viada i Lluc que per a assemblar-se a Llull només li mancava el martiri. En efecte, el poeta mallorquí escriu en la seva joventut trobes amoroses com ell, i com ell les amaga per a entrar en religió. Ambdós són terciaris franciscans, ambdós són d'esperit mediterrani, a la vegada sensorials i humans. Llull era un evangelista, un proselitista com ho era Verdaguer mateix. ¿No escrivia en català perquè la seva passió comuniqués més bé la seva doctrina al poble? ¿No ho feia així també Verdaguer amb els seus càntics, cobles i romanços religiosos? [...] Sobretot, ambdós no havien sofert de la incomprensió dels homes i, ambdós havien mantingut una actitud lliure davant llur autoritat. ¿I com Llull, Verdaguer no personalitza el català definint-lo, salvant-lo del vallfogonisme com aquell el diferencia del llemosí o del provençal? El que separa, però, mossèn Cinto del Doctor Il·luminat no és solament, tal com diu ell, el martiri, ans el sermonejador preparat, l'especulador intel·lectual, el místic abrandat, l'home de ciència informat dels coneixements universals de l'època: el dret, la filosofia, l'astronomia, la teologia, la medicina...[48]

Dues són les motivacions que presideixen els poemes religiosos de Verdaguer, unes composicions que, de tota manera, releguen a un segon terme l'ambició poèti-

47. *Ibídem*, p. 309.
48. *Ibídem*, p. 314-315.

ca: en primer lloc, perquè són les més plaents a l'estat d'ànim del poeta per explicar el seu dolor; segonament, per la intenció apologètica, que assoleix el cim més elevat amb *Montserrat*, un recull que, a més, integra els tres vessants de la seva poesia: l'èpic, el líric i el popular. És per tot plegat que Xuriguera valora, dels darrers anys de la vida de Verdaguer, no la poesia sinó la prosa: «Al contrari, el nivell que anava perdent el vers, el guanyava, amb una sobtosa vigoria, la prosa.»[49]

El darrer capítol de l'assaig és dedicat a la prosa. Xuriguera ofereix una panoràmica de la història de la prosa catalana, tot centrant-se en els segles XVI-XVIII, que li permeten posar de relleu «el grau d'enviliment i de pobresa» en què es trobava abans de l'aparició de Verdaguer. I aquest és el punt de partida per remarcar la perenne actualitat de la prosa verdagueriana, amb una capacitat de conjuminar les formes clàssiques amb les populars que li confereix una gran frescor i una noblesa de to. Entre les característiques que la conformen, destaquen el vocabulari variat i exhuberant (la incorporació de mots procedents de totes les comarques de parla catalana, sobretot en camps lèxics com els dels arbres, els costums, les eines); la recuperació de moltes paraules compostes que havien estat bandejades («terraprim», «alacaigut»); la verbalització dels substantius, procediment heretat de Llull («enherbar», «alletar»); la introducció de locucions «d'un puixant regust terral» («a sol i a serena», «fer l'anada del fum») o, per últim, l'ús dels sufixos de derivació («bonicoi», «boscúria»), una de les fonts d'enriquiment de la llengua. Tot plegat permet a Xuriguera desfer la imatge d'un Verdaguer ingenu, espontani i que ennobleix la llengua gairebé per casualitat i, al contrari, presentar-lo com un escriptor exigent i rigorós: «Restaurà prou elements per a fer de la prosa una expressió noble i bella, la primera de les proses de la Renaixença que té una volada artística, una prosa lliscadissa i de punts curts que a desgrat de l'embolcall romàntic —més sensible d'altra banda en els versos— marca els solcs de la prosa actual.»[50]

Els llibres de prosa també són objecte d'una anàlisi succinta per part de Xuriguera. Sobre *Excursions i viatges*, en destaca la combinació entre lírica i èpica, que recorda passatges de *Canigó*; l'observació sagaç i l'enyor cap a Catalunya, que s'evidencia en tot moment, així com la riquesa de vocabulari. Considera, en canvi, *Dietari d'un pelegrí a Terra Santa* un llibre esquemàtic, poc desenvolupat i elaborat, «un enfilall de notes, plenes de suggestions bíbliques, d'enumeració d'indrets i d'impressions de paisatge».[51] D'altra banda, els escrits que integren *En defensa pròpia* es ressenten d'una elaboració apressada. Tot i que el recull té com a virtuts l'agilitat, el to sincer i espontani, la claredat o la vivor, Xuriguera retreu a Verdaguer que, amb l'ús

49. *Ibídem*, p. 311.

50. *Ibídem*, p. 342. A unes conclusions semblants havia arribat J. V. Foix el 1952 en el pròleg a Jacint Verdaguer, *Prosa antològica*: «Escriu amb mots vius i populars: en estil sovint concís però gens castigat, i harmoniós, amb joiosa profusió de cadències. Quan, amb benèvola intenció poètica, alterna el pintoresc amb el familiar, no és mai prosaic ni negligent. No és mai fosc, ni quan en hores fosques els mots s'enfarrunyen.» Citem per *Obres completes/4. Sobre literatura i art* (Barcelona: Edicions 62, 1990), p. 333-334. Sobre l'opinió de Xuriguera respecte a la prosa de Verdaguer, vegeu l'article de Narcís GAROLERA, «Vigència de la prosa verdagueriana» dins *Sobre Verdaguer. Biografia, literatura, llengua* (Barcelona: Editorial Empúries, 1996), p. 175.

51. Ramon XURIGUERA, *Jacint Verdaguer. L'home i l'obra*, p. 351.

d'una prosa combativa i destinada a cercar el màxim de públic possible, «la seva necessitat de recórrer a formes fàcils i sovint no massa depurades de la llengua del carrer, introduïa a la prosa certes corrupcions sintàctiques i negligències de lèxic que li lleven, en molts casos, el nivell en què generalment es manté».[52] Finalment, les *Rondalles* destaquen pel seu to ingenu i l'ús d'una llengua amb un regust popular. De tota manera, es plany que als textos els manqui desenvolupament i que hagin restat només com un simple esbós.[53]

Per tot el que hem anat exposant al llarg d'aquesta comunicació, podem concloure afirmant que *Jacint Verdaguer. L'home i l'obra*, de Ramon Xuriguera, és un assaig d'una vàlua més que notable dins l'extens conjunt de la bibliografia verdagueriana i mereixedor, sens dubte, d'una fortuna millor de la que ha gaudit fins avui dia.

52. *Ibidem*, p. 353.

53. Pel que fa a la valoració de Xuriguera d'aquest llibre, vegeu Andreu BOSCH, «Les *Rondalles* de Jacint Verdaguer: de l'anhel de joventut a la realització pòstuma», *Anuari Verdaguer 1995-1996*, p. 343-352.